

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת ויחי תשפ"ה

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחננו של מרן שליט"א

להשקיע ממעשר כספים כשבנו נולד, לצורך נישואיו

שאדם שיש לו בטחון מושלם בהקב"ה שיומין לו הכל בשעה שיצטרך, אין צריך לעשות כלל השתדלות. משא"כ אם יש לו בטחון אבל לא כל כך מושלם, יתחיל משנתיים ושלוש קודם שהגיעו לפרקם, ואם יש לו עוד פחות בטחון, יתחיל מעת שהגיעו למצוות שאז כבר מתחייבים במצוות נישואין. וכן אמר מרן בעל 'שבט הלוי' זצ"ל, שזאז כבר אפשר להתחיל לחסוך לנישואי הילדים. ואם מרגיש שעדיין אינו מושלם במידת הביטחון, יכול להפריש ממעות מעשר מעת שילדיו נולדו.

והגאון רבי יעקב ישעיה בלוי זצ"ל, חבר בד"צ העדה החרדית, האריך בזה בספרו 'צדקה ומשפט' (פ"ו הערה יד, עמוד קנ), וכתב שאפשר להפריש את המעשר לילדיו לצורך נישואין, והוסיף שם: 'ושמעת' מאחד מגדולי הדור שעבר שהורה לעשות כן למעשה, ובאופן זה יכול להשקיע מעות המעשר באופן שישארו רווחים, וגם הריווח ייתן לחשבון הצדקה, יעו"ש.

וכן כתב גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בדרך אמונה (ביאור הלכה מתנות עניים פ"ט הי"ג ד"ה לא יטול) לגבי דין עני שכהנים מאתיים זוז הם לא דווקא, ועיקר תקנת חז"ל שמותר ליטול צדקה על מה שצריך לשנה אחת, וכל מה שצריך לשנה זו מותר ליטול, גם אם צריך יותר ממאתיים זוז, ואם יש לו הוצאות חריגות, גם אם יש לו מאתיים זוז יכול ליטול צדקה, וכן בדברים שלא יספיק בשנה הבאה לסדר, כגון לצורך נישואי בניו, מותר גם ליטול בשנה זו גם לצורך שנה אחרת, דהוי כצרכי שנה זו.

לאור זאת, נראה שאפשר לתכנן מראש, שאם יודע שבצורה כזו יהיה לו יותר קל לו לאחר מכן לחתן את בניו, ואדרבה זה יותר טוב גם לעניים, כי אז יפול פחות על הציבור, ויהיה לו רווחה גדולה יותר והציבור יצטרך לדאוג לו פחות. ולכן נראה שלא רק שמותר להפריש ממעות מעשר לקרן כזו, אלא שהדבר גם מומלץ, כי באופן הנ"ל זו טובת הצדקה שיפריש כעת סכום קטן יותר, ובכך הזמן קופת הצדקה תרויח, והוא יוכל לקחת פחות צדקה, כי יהיה לו יותר רווחה לחתן את ילדיו.

גם לגבי השאלה השניה, האם מותר להוציא את הכסף מהגמ"ח לצורך השקעה בקרן זו, נראה שמותר משתי סיבות: א. כי זה לא נדר גמור, שהרי הם נתנו לו אפשרות להוציא את הכסף בכל זמן שיצטרך, ואם כן זה נדר על התנאי שזה רק שלא יצטרך את הכסף, וכעת שהוא צריך את הכסף להשקיע בדבר טוב יותר, מותר להוציא. ב. כי כאמור זה טובת הצדקה, שהוא ישקיע את הכסף בדבר המניב רווחים, כדי שבכך העת יהיה לו יותר כסף, ולקבל פחות צדקה.

לגבי הנדון האם מותר להפסיק את הצדקות, הנה קרובי קודמים לצדקה, וכתב בשו"ת מהרש"ם (שם) שהוא הדין לילדיו לצורך נישואין, הם נקראים 'קרובי', והם קודמים לשאר צדקות, ולכן מותר להפסיק את הצדקות ולדאוג לצורך ילדיו, ואדרבה החכם עיניו בראשו, שהרי יודע שבעתיד יצטרך להשיא את ילדיו ואז ייקח הרבה צדקות והרבה מעשרות, ועדיף שישקיע כעת את הכסף, וגם את הצדקה ירוויח [ואף שכעת עומדים עניים לפניו ואילו נישואי הילדים אינם לפניו, בכל זאת כל זה רק כשעניים מוטלים עליו, אבל כשעניים לא מוטלים עליו מותר לו לעשות חשבון מה עדיף לו, וגם לצדקה].

אמנם לגבי צדקה ומעשר כספים, כתבו הפוסקים שאף שיש דין קדימה לקרובים, וקרובי קודמים לשאר עניים, בכל זאת לא ייתן לקרובי אלא רק חצי, ואת השאר ייתן לעניים דעלמא, וכמו שכתב בפתחי תשובה (ז"ד סימן רמ"ב) בשם החתם סופר (ז"ד סימן רלא) שמהיות טוב לחלק המעשר, ויתן חצי לעניים דעלמא וחצי לבנו. וכן כתב בדעת תורה למהרש"ם, ובחכמת אדם (כלל קמה ס"ה), ויעוין בדרך אמונה (מתנות עניים פ"ז ס"ק קד) בשם עוד פוסקים, והוסיף גיסי זצ"ל שם: 'וכן שמעתי שהורה מרן החו"א זצ"ל, ורק אם היה קרוב נצרך מאד ביותר התיר ליתן לו כל המעשר'.

ולכן נראה שמותר ואף ראוי להפריש לקרן כזו, שיהיה לו רווחה בעת נישואי ילדיו, וגם מותר להפריש לצורך זה ממעשר כספים אם אין ידו משגת, אולם לא יפריש את כל המעשרות אלא יחלק חצי ממעשרו וישקיע בקרן זו, ואת החצי השני ייתן לעניים אחרים.

שאלה. לאחרונה יצאו כמה קהילות במזים חדש, של השקעה לטווח ארוך לצורך נישואי הילדים. התוכנית בקצרה היא: מיד שהילד נולד, הקהילה נותנת לאביו ההלוואה בסכום של 30,000 שקל [זה תלוי בקהילות, יש שנותנים פחות], ההלוואה איננה ניתנת ישירות לחשבון ההורים, אלא מופקדת עבורם ע"י המזים בפוליסת חיסכון הרשומה על שם ההורים בחברת 'מגדל' [במסלול מחקה מדד 500p&s].

במהלך השנים הבאות, ההורה הצעיר מחזיר את ההלוואה לקרן, בסכומים קטנים כגון 200 ₪ לחודש, ובינתיים הכסף צובר תשואות גבוהות, כאשר לפי המדדים של 70 השנים האחרונות, במדד זה היתה תשואה ממוצעת של 10.5% שנתית [שנה שעברה היתה תשואה של 30%]. ואמנם היו שנים שהיה נפילה גדולה, אך לאחר זמן המדד תיקן את עצמו, ולכן העניין הוא להשקיע בעיקר לטווח ארוך. וכמו"כ ההורים צריכים להפריש לתוכנית זו, את קצבת הילדים של הילד, וגם להכפיל את הקצבה, ולאחר 20 שנה, הצפי שההורים יקבלו כ 150,000 ₪, לאחר ניכוי העמלות השונות (דמי הגביה והמיסים).

המעלה של ההלוואה היא, שבמקום שבתקופת נישואי הילדים יקבלו ההלוואה של 70,000 ₪, הם לוקחים מיד בלידה פחות מחצי מהסכום הנ"ל, והתשואה היא גבוהה יותר מכפול, ולא בהלוואה אלא במענק. ואמנם כל אדם פרטי יכול להשקיע בעצמו, אך יש כמה מעלות כשמשיקיעים דרך קבוצה, שהם נותנים מיד את ההלוואה, והריבית שנצברת היא גבוהה, וכן שבקבוצה יש שליטה ואי אפשר להוציא את הכסף קודם הזמן אלא רק בהגיע הזמן הקצוב. על תוכנית זו עבדו מומחים רבים, וגם נבדקה הלכתית ע"י רבנים שאישרו שאין בה בעיות הלכתיות, וזהו בבחינת 'איהו חכם הרואה את הנולד'.

בעקבות זה ביקשו רבים לשאול קמיה מרן שליט"א כמה שאלות:

א. האם אפשר להשקיע בזה מכספי מעשר, כלומר לקבל את ההלוואה מקרן זו, ולהחזיר את ההלוואה (200 ₪ בחודש) מכספי מעשר, כי הכסף לבסוף הולך לנישואי הילדים.

ב. יש לי כספי מעשר שמופקדים בגמ"ח שמלווה כסף לאברכים, ובמקום רווחים גשמיים אני צובר רווחים רוחניים. ואמנם גם שם אני יכול לקבל ההלוואה גדולה בבוא העת, אך בהשקעה כאן אני מקבל מענק. האם מותר לי להוציא את הכסף ולהעביר להשקעה הנ"ל, או שמא לא שהרי זה כעין נדר.

ג. עד היום נהגתי לתת את המעשרות לצדקה. השאלה היא, האם מותר לי כעת להפסיק את הצדקות, ולהכניס את כל המעשר לתוכנית הנ"ל [ומצד נדרי צדקה אין חשש, כי עשיתי תנאי].

תשובה. א. אפשר להפריש לקרן זו מעת שילדיו נולדו, ואם אין ידו משגת יכול גם להפריש ממעות מעשר, אבל לא את כל המעשר, אלא רק חצי, ואת החצי השני ייתן לעניים. ב. אפשר להוציא את הכסף מהגמ"ח לצורך קרן זו, כי זה טוב לצדקה, שיהיה לו לבסוף רווחה. ג. גם מותר להפסיק את הצדקות שעשה בהם תנאי, ויתן חצי לצדקה, וחצי לקרן זו.

מקורות ונימוקים

חלק מהחוב של אב לילדיו הוא להשיא אישה, כמבואר בכתובות (דף נב ע"ב) על פי הפסוק (ירמיה כט ו) 'וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים'. ומקשה הגמרא, בשלמא בנו בידו [שדרך הבן לחזר אחר האשה], אלא בתו בידו היא, הא קמ"ל דנלבשה וניכסה וניתב לה מדי, כי היכי דקפצי עלה ואתו נסבי לה [כלומר שהאבא צריך לתת לה מלבושים ולהבטיח לה נדוניא כדי שיקחו אותה]. וכן פסק הרמב"ם (אישות פ"כ ה"א) צוו חכמים שיתן אדם מנסכים מעט לבתו כדי שתנישא בו.

וכתב בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן לב) שמותר לקחת מכספי מעשר עבור נישואי צאצאיו, ואין זה נקרא שלוקח עבור עצמו, כי בנו וביתו אינם כגופו, וכיון שהוא עני ואין בידו לנדון, ונותן לו ממעות צדקה, שפיר דמי, דלא גרע ממעשר עני דנותן לו, יעו"ש.

והנה לגבי זמן של השתדלות ממתי מותר להתחיל לחסוך לנישואי ילדיו, כתבנו בקובץ 'ווי העמודים וחשוקיהם' (גליון קה עמוד סא) שהכל תלוי לפי מידת הבטחון של האדם,